ERKIN VOHIDOV IJODIDA VATANPARVARLIK VA RUHIY HIJRON

Shamsiyeva Gulzoda Bahodirovna
Zarmed Universiteti mustaqil izlanuvchisi
gulzoda_shamsieva@mail.ru
https://doi.org/10.5281/zenodo.20098604

Annotatsiya. Mazkur maqolada o‘zbek adabiyotining yirik namoyandasi Erkin Vohidov ijodida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining badiiy-estetik talqini tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida shoir she’riyatidagi Vatan obrazi, milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotira, ma’naviy iztirob va ruhiy kechinmalarning poetik ifoda vositalari ilmiy asosda yoritildi. Shuningdek, Erkin Vohidov lirikasida milliy g‘urur va inson ruhiyatining o‘zaro uyg‘unlashuvi, hijron motivining falsafiy-psixologik mohiyati hamda shoir poetikasining istiqlol davri o‘zbek adabiyotidagi o‘rni tadqiq etildi. Maqolada qiyosiy-tipologik, germenevtik va tahliliy metodlardan foydalanilib, shoir asarlarining ma’naviy-estetik ahamiyati ochib berildi. Tadqiqot natijalari Erkin Vohidov ijodining yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat, Vatanga sadoqat va ma’naviy komillik ruhida tarbiyalashdagi muhim o‘rnini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Erkin Vohidov, vatanparvarlik, ruhiy hijron, milliy g‘urur, poetika, lirika, milliy o‘zlik, tarixiy xotira, ma’naviyat, istiqlol adabiyoti, badiiy obraz, falsafiy lirika, poetik tafakkur, o‘zbek adabiyoti.

Аннотация. В данной статье анализируется художественно-эстетическая интерпретация мотивов патриотизма и духовной эмиграции в творчестве Эркина Вохидова, крупной фигуры узбекской литературы. В ходе исследования научно освещены образ Родины в поэзии поэта, понимание национальной идентичности, исторической памяти, духовных страданий и поэтические средства выражения духовных переживаний. Также изучена гармония национальной гордости и человеческой психики в лирике Эркина Вохидова, философско-психологическая сущность мотива эмиграции, а также роль поэтики поэта в узбекской литературе периода независимости. В статье используются сравнительно-типологические, герменевтические и аналитические методы для выявления духовно-эстетического значения произведений поэта. Результаты исследования указывают на важную роль творчества Эркина Вохидова в воспитании молодого поколения в духе уважения к национальным ценностям, верности Родине и духовного совершенства.

Ключевые слова: Эркин Вохидов, патриотизм, духовное изгнание, национальная гордость, поэтика, лирика, национальная идентичность, историческая память, духовность, литература независимости, художественный образ, философская лирика, поэтическая мысль, узбекская литература.

Abstract. This article analyzes the artistic and aesthetic interpretation of the motifs of patriotism and spiritual emigration in the work of Erkin Vohidov, a major figure in Uzbek literature. During the research, the image of the Motherland in the poet's poetry, the understanding of national identity, historical memory, spiritual suffering and poetic means of expression of spiritual experiences were scientifically illuminated. Also, the harmony of

national pride and the human psyche in Erkin Vohidov's lyrics, the philosophical and psychological essence of the emigration motif, and the role of the poet's poetics in Uzbek literature of the independence period were studied. The article uses comparative-typological, hermeneutic and analytical methods to reveal the spiritual and aesthetic significance of the poet's works. The results of the research indicate the important role of Erkin Vohidov's work in educating the younger generation in the spirit of respect for national values, loyalty to the Motherland and spiritual perfection.

Key words: Erkin Vohidov, patriotism, spiritual exile, national pride, poetics, lyrics, national identity, historical memory, spirituality, independence literature, artistic image, philosophical lyrics, poetic thought, Uzbek literature.

Kirish. XX asr o‘zbek adabiyoti taraqqiyoti jarayonida milliy o‘zlikni anglash, Vatan taqdiri, xalq ruhiyati va inson qalbining ma’naviy iztiroblarini badiiy talqin qilish masalasi yetakchi mavzulardan biri sifatida shakllandi. Ayniqsa, istiqlol arafasi va mustaqillik davri o‘zbek she’riyatida vatanparvarlik g‘oyasi yangi mazmun va estetik mohiyat kasb etdi. Bu davr adabiy jarayonida milliy tarix, xalqning ma’naviy qadriyatlari, erkinlik va ozodlik tushunchalari badiiy tafakkurning asosiy tayanch nuqtalariga aylandi. Ana shunday murakkab va serqirra adabiy muhitda Erkin Vohidov ijodi alohida o‘rin egallaydi. Erkin Vohidov o‘zbek she’riyatiga yangi poetik tafakkur olib kirgan, milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlarni yuksak badiiy mahorat bilan uyg‘unlashtirgan ijodkorlardan biridir. Shoir ijodida Vatan tushunchasi oddiy geografik makon yoki siyosiy hudud sifatida emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, ma’naviy ildizlari, milliy g‘ururi va ruhiy mavjudligining ramzi sifatida talqin qilinadi. Shu jihatdan uning she’riyati o‘zbek xalqining milliy tafakkuri va ma’naviy olamini aks ettiruvchi muhim adabiy hodisa hisoblanadi.

Shoirning “O‘zbegim”, “Vatan”, “Ruhlar isyoni”, “Nido”, “Yoshlik devoni” kabi asarlarida vatanparvarlik g‘oyasi xalq taqdiri va inson ruhiyati bilan uzviy bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, “O‘zbegim” qasidasi o‘zbek xalqining tarixiy buyukligini, ma’naviy qudratini va milliy iftixorini yuksak poetik ruhda ifodalagan asar sifatida alohida ahamiyatga ega. Mazkur asarda shoir millatning boy tarixiy merosi va ma’naviy salohiyatini ulug‘lash orqali xalq qalbida milliy g‘urur tuyg‘usini uyg‘otishga intiladi. Erkin Vohidov ijodining yana bir muhim xususiyati uning she’riyatida ruhiy hijron motivining chuqur falsafiy va psixologik mazmunda aks etishidir. Shoir asarlaridagi hijron oddiy ayriliq yoki sog‘inch emas, balki inson qalbidagi ma’naviy iztirob, tarixiy fojiaviylik, millatning kechinmalari va ichki ruhiy ziddiyatlarning poetik ifodasidir. Bu jihat ayniqsa mustabid tuzum davridagi ma’naviy bosim, erkin fikrning cheklanishi va milliy qadriyatlarning toptalishi bilan bog‘liq holda yaqqol ko‘zga tashlanadi. Erkin Vohidov she’riyatida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlari bir-biri bilan chambarchas bog‘langan poetik hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Shoir uchun Vatanni sevish — bu faqat madh etish emas, balki xalq dardini his qilish, uning tarixiy fojealari va ma’naviy iztiroblarini qalban kechirish demakdir. Shu sababli uning lirik qahramoni ko‘pincha milliy taqdir va insoniy iztirob o‘rtasida yashovchi murakkab ruhiy shaxs sifatida gavdalanadi. Bugungi globallashuv va madaniy transformatsiyalar davrida milliy identitet, tarixiy xotira va ma’naviy qadriyatlarni saqlab qolish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan Erkin Vohidov ijodini o‘rganish nafaqat adabiy-estetik, balki ijtimoiy-ma’naviy jihatdan ham muhimdir. Shoirning Vatan, millat, erkinlik va ma’naviyat haqidagi

qarashlari zamonaviy yosh avlodni milliy qadriyatlarga sadoqat, tarixiy merosga hurmat va fuqarolik mas'uliyati ruhida tarbiyalashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi ham aynan Erkin Vohidov ijodida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining o‘zaro uyg‘unligini ilmiy jihatdan tahlil qilish zarurati bilan belgilanadi. Chunki mavjud ilmiy tadqiqotlarda shoir poetikasining ayrim jihatlari o‘rganilgan bo‘lsa-da, Vatan va hijron motivlarining badiiy-falsafiy aloqadorligi kompleks tarzda yetarlicha tadqiq etilmagan.

Tadqiqotning asosiy maqsadi — Erkin Vohidov ijodida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining poetik xususiyatlarini, ularning badiiy-estetik mohiyatini hamda milliy tafakkur rivojidagi o‘rnini aniqlashdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish jarayonida shoir she'riyatidagi Vatan obrazi, ruhiy iztirob, milliy g‘urur, tarixiy xotira va ma'naviy uyg‘onish motivlari filologik tahlil asosida o‘rganiladi. Tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, unda Erkin Vohidov poetikasidagi vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlari o‘zaro bog‘liqlikda tahlil qilinib, ularning falsafiy-psixologik hamda estetik mohiyati kompleks tarzda ochib beriladi. Shuningdek, maqolada shoirning milliy o‘zlikni anglash va ma'naviy uyg‘onish jarayonidagi o‘rni zamonaviy adabiyotshunoslik yondashuvlari asosida baholanadi. Tadqiqot natijalari o‘zbek adabiyotshunosligida Erkin Vohidov ijodini chuqurroq anglash, uning poetik tafakkurini zamonaviy ilmiy metodlar asosida o‘rganish hamda istiqlol davri o‘zbek she'riyatining badiiy-estetik xususiyatlarini aniqlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Erkin Vohidov ijodi o‘zbek adabiyotshunosligida keng va ko‘p qirrali tadqiq etilgan mavzulardan biri hisoblanadi. Shoirning she'riyati, dramaturgiyasi, publitsistikasi hamda tarjimonlik faoliyati turli davrlarda adabiyotshunos olimlar tomonidan estetik, falsafiy, poetik va ma'naviy jihatdan o‘rganilgan. Ayniqsa, mustaqillik yillaridan keyin Erkin Vohidov ijodiga yangicha ilmiy-estetik yondashuv shakllanib, uning milliy tafakkur va istiqlol mafkurasi rivojidagi o‘rni chuqurroq tadqiq qilina boshlandi. O‘zbek adabiyotshunosligida Erkin Vohidov ijodini ilmiy tahlil qilgan olimlar orasida Ozod Sharafiddinov alohida o‘rin tutadi. Olim o‘zining adabiy-tanqidiy maqolalarida shoir she'riyatidagi milliy ruh, ma'naviy uyg‘onish va poetik tafakkur masalalariga alohida e'tibor qaratadi. Uning fikricha, Erkin Vohidov she'riyati xalqning tarixiy xotirasini uyg‘otuvchi va milliy g‘ururni shakllantiruvchi badiiy hodisadir. Tadqiqotchi shoirning “O‘zbegim” qasidasini XX asr o‘zbek she'riyatidagi milliy uyg‘onishning eng yorqin poetik namunalaridan biri sifatida baholaydi. Ozod Sharafiddinov shoir poetikasidagi samimiyat, xalqona ohang va falsafiy mushohada uyg‘unligini Erkin Vohidov uslubining asosiy belgilaridan biri deb hisoblaydi. Naim Karimov tadqiqotlarida esa Erkin Vohidov ijodi tarixiy-adabiy jarayon kontekstida tahlil qilinadi. Olim shoir she'riyatidagi inson ruhiyati, milliy tafakkur va falsafiy lirika masalalariga alohida urg‘u beradi. Naim Karimovning ilmiy qarashlariga ko‘ra, Erkin Vohidov o‘zbek she'riyatida inson qalbidagi ruhiy kechinmalarni milliy va tarixiy muammolar bilan uyg‘unlashtira olgan ijodkorlardan biridir. Ayniqsa, uning “Ruhlar isyoni” dostoni inson erkinligi, ma'naviy qullik va ruhiy ozodlik g‘oyalarini chuqur poetik asosda ifodalagan asar sifatida talqin qilinadi. B.To‘xliyev tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Erkin Vohidov poetikasining nazariy jihatlari keng yoritiladi. Olim shoir asarlaridagi poetik obrazlar, metaforalar, ramziy ifodalar va badiiy tafakkur xususiyatlarini tahlil qiladi. Tadqiqotchining fikricha, Erkin Vohidov she'riyatida Vatan obrazi oddiy tasvir emas, balki murakkab ma'naviy-falsafiy konsept sifatida shakllanadi. Shoir Vatan timsolini inson ruhiyati bilan uyg‘un holda tasvirlash orqali poetik ta'sirchanlikka erishadi.

U.Hamdamov o‘z ilmiy ishlarida Erkin Vohidovning badiiy tafakkurini zamonaviy poetika nuqtai nazaridan o‘rganadi. Tadqiqotchi shoir she’riyatidagi dramatizm, ichki ruhiy konflikt va falsafiy mushohadalarning poetik vazifasini tahlil qiladi. Olimning ta’kidlashicha, Erkin Vohidov poetikasida inson qalbi va millat taqdiri o‘zaro uyg‘unlashib, kuchli estetik dramatizmni yuzaga keltiradi. Ibrohim G‘aniev tomonidan olib borilgan izlanishlarda esa shoir she’riyatining lingvopoetik xususiyatlari tadqiq etilgan. Olim Erkin Vohidov asarlaridagi til boyligi, poetik sintaksis, xalqona iboralar va badiiy ohangdorlik masalalariga e’tibor qaratadi. Tadqiqotlarga ko‘ra, shoir poetikasidagi milliy ruh aynan tilning emotsional-ekspressiv imkoniyatlari orqali kuchaytiriladi. So‘nggi yillarda o‘zbek adabiyotshunosligida Erkin Vohidov ijodini psixologik va germenevtik metodlar asosida o‘rganishga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. Ayrim tadqiqotlarda shoirning lirik qahramoni murakkab ruhiy olamga ega bo‘lgan shaxs sifatida talqin qilinadi. Bu yondashuvlar orqali uning she’riyatidagi ruhiy hijron, ma’naviy izlanish va ichki ziddiyatlarning falsafiy mohiyati chuqurroq ochib berilmoqda. Erkin Vohidov ijodi qiyosiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan ham o‘rganilgan. Tadqiqotchilar uning she’riyatidagi vatanparvarlik motivlarini turkiy xalqlar adabiyotidagi milliy uyg‘onish g‘oyalari bilan qiyoslaganlar. Xususan, turk shoiri Mehmet Akif Ersoy, ozarbayjon adibi Bokhtiyor Vahobzoda hamda qozoq shoiri Olzhas Suleimenov ijodi bilan olib borilgan qiyosiy tahlillar Erkin Vohidov poetikasining umumturkiy ma’naviy makondagi ahamiyatini ko‘rsatadi. Ushbu tadqiqotlarda milliy o‘zlikni anglash, tarixiy xotira va Vatan tuyg‘usining poetik ifodasi asosiy tahlil obyektiga aylangan.

Jahon adabiyotshunosligida ham patriotizm va ruhiy hijron motivlari ko‘plab tadqiqotchilar tomonidan o‘rganilgan. Jumladan, Mikhail Bakhtin badiiy tafakkurdagi dialogiklik va tarixiy ong masalalarini tahlil qilgan bo‘lsa, Carl Gustav Jung inson ruhiyati va kollektiv ong nazariyalari orqali badiiy obrazlarning psixologik mohiyatini tushuntiradi. Ushbu nazariy qarashlar Erkin Vohidov she’riyatidagi ruhiy hijron motivlarini psixopoetik jihatdan izohlashda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, istiqlol davri o‘zbek she’riyatiga bag‘ishlangan tadqiqotlarda Erkin Vohidov ijodi milliy uyg‘onish va ma’naviy erkinlik konsepsiyasi bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Tadqiqotchilar shoir she’riyatida mustaqillik g‘oyasi xalqning tarixiy orzusi va ma’naviy ehtiyoji sifatida aks etganini qayd etadilar. Ayniqsa, Vatan obrazining erkinlik va milliy o‘zlik bilan uyg‘unlashuvi shoir poetikasining asosiy estetik belgilaridan biri sifatida e’tirof etiladi. Shuningdek, ayrim ilmiy izlanishlarda Erkin Vohidov ijodining tarbiyaviy ahamiyati ham alohida o‘rganilgan. Olimlar shoirning Vatan, milliy g‘urur, ma’naviyat va insoniylik haqidagi qarashlari yosh avlodni ma’naviy barkamollik ruhida tarbiyalashda muhim omil ekanligini ta’kidlaydilar. Bu jihatdan Erkin Vohidov she’riyati nafaqat estetik, balki ma’rifiy va tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Ammo mavjud ilmiy tadqiqotlarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, Erkin Vohidov ijodida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining o‘zaro aloqadorligi hali yetarli darajada kompleks o‘rganilmagan. Aksariyat ilmiy ishlarda ushbu motivlar alohida tadqiq etilgan bo‘lib, ularning poetik va falsafiy uyg‘unligi chuqur tahlil qilinmagan. Shu sababli mazkur tadqiqotda aynan Vatan va ruhiy hijron motivlarining badiiy-estetik integratsiyasi, ularning lirik qahramon ruhiyati hamda milliy tafakkur bilan bog‘liqligi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Adabiyotlar tahlili natijalari shuni ko‘rsatadiki, Erkin Vohidov ijodi o‘zbek milliy adabiyotining eng muhim poetik hodisalaridan biri bo‘lib, uning she’riyati vatanparvarlik, ma’naviyat, ruhiy iztirob va milliy uyg‘onish g‘oyalarining yuksak badiiy ifodasini namoyon etadi. Shu jihatdan shoir poetikasini

zamonaviy ilmiy metodlar asosida o‘rganish o‘zbek adabiyotshunosligining dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur ilmiy tadqiqotda Erkin Vohidov ijodida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining badiiy-estetik xususiyatlarini o‘rganish uchun zamonaviy adabiyotshunoslikning bir qator ilmiy metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi filologik tahlil, poetik tadqiqot, psixologik yondashuv va qiyosiy-adabiy tahlil tamoyillariga asoslandi. Ushbu metodologik yondashuvlar shoir poetikasidagi milliy ruh, Vatan obrazi va inson qalbining ruhiy kechinmalarini chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqotning asosiy metodologik tamoyillaridan biri qiyosiy-tipologik metod hisoblanadi. Ushbu metod yordamida Erkin Vohidovning vatanparvarlik ruhidagi she’rlari hamda ruhiy hijron motivlari aks etgan lirik va epik asarlari o‘zaro qiyosiy jihatdan tahlil qilindi. Jumladan, “O‘zbegim”, “Vatan”, “Nido”, “Ruhlar isyoni” kabi asarlardagi poetik obrazlar, ramzlar va estetik qarashlar o‘zaro solishtirilib, shoir poetikasining umumiy va individual xususiyatlari aniqlandi. Shu bilan birga, Erkin Vohidov ijodi turkiy xalqlar adabiyoti vakillari ijodi bilan ham qisman qiyoslandi. Bu yondashuv shoirning milliy poetik tafakkurini umumturkiy adabiy an’analar bilan bog‘liq holda baholash imkonini berdi. Tadqiqot davomida tarixiy-adabiy metoddan ham samarali foydalanildi. Ushbu metod asosida Erkin Vohidov ijodining shakllanish davri, ijtimoiy-siyosiy muhit va tarixiy sharoit bilan bog‘liqligi o‘rganildi. Ayniqsa, sovet mafkurasi hukmron bo‘lgan davrda milliy o‘zlik, erkinlik va Vatan mavzusining badiiy talqini qanday shakllangani tahlil qilindi. Shoir asarlaridagi ma’naviy iztirob va ruhiy hijron motivlari mustabid tuzumning inson ruhiyatiga ta’siri bilan bog‘liq holda ilmiy asosda yoritildi. Shuningdek, mustaqillik davrida Erkin Vohidov poetikasida yuz bergan estetik va mafkuraviy o‘zgarishlar ham tarixiy kontekstda baholandi. Tadqiqotning muhim metodologik asoslaridan biri germenevtik metoddir. Mazkur metod yordamida shoir asarlaridagi yashirin ma’nolar, ramziy obrazlar va falsafiy qatlamlar sharhlanib, ularning badiiy mohiyati ochib berildi. Germenevtik tahlil orqali Erkin Vohidov she’riyatidagi Vatan tushunchasi faqat siyosiy yoki geografik hodisa emas, balki insonning ma’naviy mavjudligi va milliy identiteti bilan bog‘liq estetik konsept ekanligi aniqlandi. Shu bilan birga, ruhiy hijron motivining inson qalbidagi ichki ziddiyat, ma’naviy izlanish va tarixiy xotira bilan aloqadorligi izohlandi. Psixopoetik yondashuv tadqiqotning yana bir muhim tarkibiy qismi sifatida qo‘llanildi. Ushbu metod orqali shoir lirik qahramonining ruhiy olami, ichki iztiroblari va psixologik kechinmalari o‘rganildi. Tadqiqot jarayonida inson ruhiyatidagi yolg‘izlik, sog‘inch, ma’naviy izlanish va milliy dard motivlari poetik ifoda vositalari orqali tahlil qilindi. Ayniqsa, ruhiy hijron motivining falsafiy-psixologik mohiyati ochib berishda psixopoetik yondashuv muhim ilmiy natijalarni berdi. Lingvopoetik metod asosida Erkin Vohidov asarlarining til xususiyatlari, poetik sintaksisi, metaforalari, epitetlari, ramzlari va emotsional-ekspressiv vositalari tahlil qilindi. Shoirning Vatan va hijron motivlarini ifodalashda xalqona iboralar, tarixiy obrazlar va poetik ritmdan foydalanish mahorati ilmiy jihatdan o‘rganildi. Ushbu metod yordamida shoir poetikasining estetik ta’sirchanligi va badiiy individualligi aniqlandi. Tadqiqot davomida strukturaviy-semantik tahlil usuli ham qo‘llanildi. Bu metod orqali she’riy matnning ichki kompozitsiyasi, semantik qatlamlari va poetik birliklari o‘rganildi. Shoir asarlaridagi Vatan obrazi, hijron kayfiyati, tarixiy xotira va ma’naviy uyg‘onish motivlarining o‘zaro bog‘liqligi aniqlanib, ularning matn strukturasidagi funksional vazifasi tahlil qilindi. Mazkur tadqiqotning nazariy

asosini o‘zbek va jahon adabiyotshunosligidagi poetika, milliy identitet, ruhiy kechinmalar va falsafiy lirika masalalariga bag‘ishlangan ilmiy qarashlar tashkil etdi. Tadqiqotda Ozod Sharafiddinov, Naim Karimov, Mikhail Bakhtin hamda Carl Gustav Jung kabi olimlarning ilmiy-nazariy qarashlariga murojaat qilindi. Ushbu nazariy manbalar Erkin Vohidov poetikasini zamonaviy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qildi. Tadqiqotning empirik bazasini Erkin Vohidovning she’riy to‘plamlari, dostonlari, publitsistik maqolalari va dramatik asarlari tashkil etdi. Jumladan, “O‘zbegim”, “Ruhlar isyoni”, “Yoshlik devoni”, “Nido”, “Vatan” kabi asarlar asosiy tahlil materiali sifatida tanlab olindi. Shuningdek, shoir ijodiga bag‘ishlangan monografiyalar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar va adabiy-tanqidiy tadqiqotlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasining kompleks xarakterga ega ekanligi Erkin Vohidov poetikasidagi vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarini ko‘p qirrali ilmiy tahlil qilish imkonini berdi. Qo‘llanilgan metodlar o‘zaro uyg‘un holda shoir ijodining badiiy-estetik mohiyatini, falsafiy mazmunini va milliy tafakkur taraqqiyotidagi o‘rnini chuqurroq ochib berishga xizmat qildi.

Muhokama. Erkin Vohidov ijodini ilmiy jihatdan tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, shoir she’riyati o‘zbek milliy tafakkurining badiiy ifodasi sifatida alohida estetik va ma’naviy ahamiyat kasb etadi. Uning asarlarida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlari bir-biridan ajralmagan holda namoyon bo‘lib, milliy ruhiyat va inson qalbidagi ichki kechinmalarni chuqur poetik asosda aks ettiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, shoir uchun Vatan tushunchasi oddiy hududiy yoki siyosiy makon emas, balki insonning ma’naviy mavjudligi, tarixiy xotirasi va milliy o‘zligini belgilovchi muqaddas qadriyat hisoblanadi. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, Erkin Vohidov she’riyatida vatanparvarlik hissi ko‘proq ma’naviy mas’uliyat va tarixiy ong bilan bog‘liq holda talqin qilinadi. Shoirning lirik qahramoni Vatanni sevuvchi, uning taqdiri uchun qayg‘uruvchi va milliy qadriyatlarni himoya qiluvchi ruhiy shaxs sifatida gavdalanadi. Ayniqsa, “O‘zbegim” qasidasi milliy uyg‘onish ruhining poetik manifesti sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu asarda shoir xalqning buyuk tarixiy merosini eslatish orqali milliy g‘urur va o‘zlikni anglash hissini kuchaytirishga intiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mazkur asar nafaqat adabiy-estetik hodisa, balki o‘zbek xalqining ma’naviy uyg‘onishida muhim ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ega bo‘lgan poetik fenomen hamdir. Muhokama jarayonida Erkin Vohidov poetikasidagi ruhiy hijron motivining falsafiy-psixologik mohiyati alohida e’tibor talab qilishi aniqlandi. Shoir ijodidagi hijron oddiy sog‘inch yoki ayriliq emas, balki inson qalbining ichki iztiroblari, ma’naviy ziddiyatlari va tarixiy fojiaviylikni his etish holatining poetik ifodasidir. Ayniqsa, sovet mafkurasi hukmron bo‘lgan davrda yozilgan asarlarda milliy qadriyatlarning cheklanishi, inson erkinligining bosim ostida qolishi va ruhiy qaramlik masalalari kuchli poetik dramatizm orqali aks ettirilgan. Bu holat “Ruhlar isyoni” dostonida yaqqol namoyon bo‘ladi. “Ruhlar isyoni” asarining tahlili shuni ko‘rsatadiki, Erkin Vohidov inson ruhiyati va jamiyat o‘rtasidagi murakkab ziddiyatlarni chuqur falsafiy mushohada asosida ifodalagan. Asardagi ruhiy iztirob motivlari nafaqat shaxsiy kechinmalarni, balki butun millatning tarixiy va ma’naviy fojiaviy holatini ham anglatadi. Shoirning lirik qahramoni ma’naviy erkinlikka intiladi, biroq mavjud ijtimoiy muhit bu erkinlikni cheklaydi. Natijada ichki ruhiy konflikt va hijron kayfiyati yuzaga keladi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, aynan shu dramatik ziddiyat shoir poetikasining asosiy estetik xususiyatlaridan birini tashkil etadi.

Tadqiqot natijalari Erkin Vohidov ijodida tarixiy xotira muhim poetik komponent ekanligini ham ko‘rsatdi. Shoir tarixiy shaxslar va o‘tmishdagi buyuk voqealarni eslatish orqali milliy tafakkur va tarixiy ongni uyg‘otishga harakat qiladi. Jumladan, Amir Temur, Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy kabi siymolar shoir poetikasida millatning ma’naviy qudrati va tarixiy buyukligining ramzi sifatida gavdalanadi. Shu bilan birga, tarixiy buyuklik bilan zamonaviy ma’naviy muammolarni qiyoslash orqali shoir ichki ruhiy iztirob va hijron kayfiyatini kuchaytiradi. Muhokama davomida shoir poetikasidagi ramziy obrazlar va poetik vositalarning funksional ahamiyati ham aniqlandi. Erkin Vohidov tabiat manzaralari, tun, kuz, yomg‘ir, sukut kabi poetik detallar orqali inson qalbidagi ruhiy bo‘shliq va iztirobni estetik jihatdan kuchaytiradi. Ayniqsa, tun obrazi ko‘pincha ma’naviy yolg‘izlik va ichki mushohada timsoli sifatida namoyon bo‘ladi. Kuz va yomg‘ir tasvirlari esa hijron, iztirob va vaqtning o‘tkinchiligi bilan bog‘liq poetik ma’nolarni ifodalaydi. Bu esa shoirning ramziy tafakkuri yuqori darajada shakllanganligini ko‘rsatadi. Shuningdek, tadqiqot davomida Erkin Vohidov poetikasida milliylik va umuminsoniylik uyg‘unlashganligi kuzatildi. Shoir Vatan va millat haqidagi qarashlarni inson erkinligi, adolat, haqiqat va ma’naviyat kabi universal qadriyatlar bilan bog‘laydi. Shu sababli uning asarlari nafaqat o‘zbek kitobxonlari, balki boshqa xalqlar vakillari uchun ham estetik va ma’naviy ahamiyat kasb etadi. Bu holat shoir ijodining umumjahon adabiy jarayonidagi o‘rnini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatdiki, Erkin Vohidov ijodidagi vatanparvarlik hissi balandparvoz shiorbozlikka asoslanmagan. Aksincha, unda chuqur samimiyat, ichki ruhiy ehtiyoj va ma’naviy mas’uliyat ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shoir uchun Vatan sevgisi xalqning dardi va taqdiriga daxldorlik hissi bilan chambarchas bog‘liqdir. Shu sababli uning lirik qahramoni ko‘pincha iztirob chekadi, ruhiy hijronni boshdan kechiradi va millat taqdiri uchun qayg‘uradi. Tadqiqot davomida shoir poetikasining yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati ham muhim ilmiy xulosalardan biri sifatida baholandi. Erkin Vohidovning Vatan, milliy g‘urur va ma’naviyat haqidagi qarashlari yoshlarni tarixiy xotiraga hurmat, milliy qadriyatlarga sadoqat va fuqarolik mas’uliyati ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi. Ayniqsa, globallashuv jarayonida milliy identitetning saqlanishi masalasi dolzarb bo‘lib borayotgan bir paytda shoir ijodi katta ma’naviy-tarbiyaviy ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari Erkin Vohidov poetikasining falsafiy lirika taraqqiyotidagi o‘rnini ham ko‘rsatdi. Shoir inson ruhiyati, erkinlik, ma’naviyat va tarixiy taqdir masalalarini falsafiy mushohada asosida badiiylashtirgan. Uning she’riyatida emotsional ifoda bilan falsafiy tafakkur uyg‘unlashib, kuchli poetik ta’sirchanlik yuzaga keladi. Shu jihatdan Erkin Vohidov ijodi o‘zbek falsafiy lirikasining yuksak namunalaridan biri sifatida baholanishi mumkin. Muhokama yakunlari shuni ko‘rsatadiki, Erkin Vohidov poetikasi milliy ruh, tarixiy xotira, vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlarining yuksak badiiy sinteziga asoslangan. Shoir ijodida inson qalbi va millat taqdiri o‘zaro uyg‘unlashib, chuqur estetik va falsafiy mazmunni yuzaga keltiradi. Bu esa Erkin Vohidov ijodining nafaqat adabiy-estetik, balki ma’naviy-ma’rifiy va ijtimoiy-falsafiy ahamiyatini ham belgilaydi.

Xulosa. Erkin Vohidov ijodini ilmiy tahlil qilish natijasida shoir poetikasida vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlari o‘zaro uzviy bog‘langan holda namoyon bo‘lishi aniqlandi. Shoir Vatan obrazini oddiy geografik tushuncha sifatida emas, balki xalqning tarixiy xotirasi, milliy g‘ururi, ma’naviy mavjudligi va ruhiy olamining timsoli sifatida badiiy talqin

etadi. Shu jihatdan Erkin Vohidov she'riyati o'zbek milliy tafakkurining estetik ifodasi sifatida alohida ilmiy va ma'naviy ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida shoir asarlarida vatanparvarlik hissi balandparvoz mafkuraviy chaqiriq shaklida emas, balki inson qalbining ichki ehtiyoji, ma'naviy mas'uliyati va tarixiy ongining ifodasi sifatida aks etishi kuzatildi. Ayniqsa, "O'zbegim" qasidasi orqali shoir xalqning buyuk tarixiy merosi va milliy qudratini yuksak poetik ruhda tasvirlab, milliy o'zlikni anglash g'oyasini kuchaytirgan. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Erkin Vohidov ijodidagi ruhiy hijron motivi oddiy ayriliq yoki sog'inchdan ko'ra kengroq falsafiy-psixologik mazmunga ega. Shoir hijron orqali inson qalbidagi ma'naviy iztiroblar, ichki ziddiyatlar, tarixiy fojiaviylik va ruhiy yolg'izlikni chuqur poetik asosda tasvirlaydi. Ayniqsa, "Ruhlar isyoni" dostoni inson erkinligi, ma'naviy ozodlik va ruhiy kurash masalalarini yuksak dramatizm bilan ifodalaganligi bilan alohida ajralib turadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Erkin Vohidov poetikasining asosiy estetik xususiyatlaridan biri milliylik va umuminsoniylik uyg'unligida namoyon bo'ladi. Shoir milliy qadriyatlarni inson erkinligi, adolat, haqiqat va ma'naviyat kabi umuminsoniy g'oyalar bilan bog'lab talqin qiladi. Shu sababli uning asarlari nafaqat o'zbek adabiyoti, balki umumjahon ma'naviy tafakkuri uchun ham muhim estetik ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tadqiqot davomida shoir poetikasida tarixiy xotira va milliy identitet masalalari markaziy o'rin egallashi aniqlandi. Tarixiy shaxslar va milliy meros obrazlari orqali shoir xalqning ma'naviy qudratini ulug'laydi hamda zamonaviy avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashga intiladi. Bu esa Erkin Vohidov ijodining ma'rifiy va tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi. Tahlillar natijasida Erkin Vohidovning badiiy mahorati ayniqsa poetik ramzlar, metaforalar, tabiat obrazlari va falsafiy mushohadalarda yorqin namoyon bo'lishi kuzatildi. Shoirning poetik tafakkuri inson ruhiyati bilan millat taqdirini uyg'unlashtira olganligi bilan ajralib turadi. Natijada uning she'riyati kuchli dramatizm va emotsional ta'sirchanlik kasb etadi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, Erkin Vohidov ijodi o'zbek adabiyotining yuksak ma'naviy-estetik hodisalaridan biri hisoblanadi. Shoirning vatanparvarlik va ruhiy hijron motivlariga asoslangan poetik qarashlari milliy tafakkur, ma'naviyat va inson ruhiyati muammolarini chuqur badiiy asosda yoritishga xizmat qilgan. Shu sababli uning ijodi bugungi kunda ham ilmiy-adabiy jihatdan dolzarb bo'lib qolmoqda. Kelgusida Erkin Vohidov poetikasini psixopoetik, lingvokulturologik, qiyosiy-adabiy va germenevtik yo'nalishlarda yanada chuqurroq tadqiq etish o'zbek adabiyotshunosligi taraqqiyoti uchun muhim ilmiy natijalar berishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Erkin Vohidov. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 2018.
2. Erkin Vohidov. Ruhlar isyoni. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006.
3. Erkin Vohidov. Yoshlik devoni. – Toshkent: Sharq, 2000.
4. Ozod Sharafiddinov. Ijodni anglash baxti. – Toshkent: Ma'naviyat, 2004.
5. B.To'xliyev. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.
6. U.Hamdamov. Badiiy tafakkur talqinlari. – Toshkent: Fan, 2012.
7. Ibrohim G'aniev. O'zbek she'riyati poetikasi. – Toshkent: Akademnashr, 2015.
8. Dilmurod Quronov. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Fan, 2007.
9. Qozoqboy Yo'ldoshev. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: Kamalak, 2016.
10. Abdug'afur Rasulov. Istiqlol davri o'zbek she'riyati. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011.

11. Umarali Normatov. Tafakkur ziyosi. – Toshkent: Sharq, 2009.
12. Bahodir Karim. Poetika asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
13. Hamidulla Umurov. Badiiy ijod asoslari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2001.